

Запровадження та правове регулювання електронних грошей і цифрових активів в Україні

Богдан Титик

студент 2 курсу,

спеціальність Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок,

Інститут управління природними ресурсами,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Коломия, Україна,

e-mail: tytykbf@krok.edu.ua

Павло Дмитренко

викладач кафедри менеджменту, економіки і туризму,

Інститут управління природними ресурсами,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Коломия, Україна,

e-mail dmytrenko@krok.edu.ua,

ORCID: 0009-0005-2977-3837

Електронні гроші та цифрові активи посідають дедалі важливіше місце у фінансовій системі України, оскільки ефективні безготівкові інструменти стають необхідністю в умовах воєнного стану та глибоких економічних трансформацій. Швидке поширення цифрових технологій, зростання частки дистанційних фінансових операцій та вимога до максимальної прозорості руху коштів обумовлюють посилення ролі електронних платіжних сервісів і криптоактивів. Після 2022 року цифровізація фінансового сектору стала одним із ключових механізмів забезпечення стійкості економіки, адже дозволяє підтримувати безперервність платежів, убезпечувати транзакції від кібервпливів та розширювати можливості для бізнесу й населення. Водночас активний розвиток ринку електронних грошей і цифрових активів висуває нові вимоги до нормативно-правового регулювання, оскільки існуючі правила не завжди відповідають темпам технологічних змін і потребують системного оновлення відповідно до європейських стандартів. Саме тому дослідження правових аспектів функціонування цих інструментів є важливим для формування сучасної та безпечної фінансової інфраструктури країни.

Електронні гроші в Україні розглядаються як цифровий еквівалент грошових коштів, що зберігаються на електронному пристрої або у платіжній системі, та використовуються для здійснення безготівкових розрахунків між фізичними й юридичними особами. Ключовим регулятором цього сегменту виступає Національний банк України, який визначає вимоги до емітентів електронних грошей, контролює платіжні системи та встановлює правила їх функціонування відповідно до Закону України «Про платіжні послуги» [1]. Нормативна база, оновлена у 2022–2024 роках, передбачає інтеграцію українського ринку до європейських стандартів SEPA та PSD2, що забезпечує гармонізацію підходів до ідентифікації користувачів, безпеки транзакцій та ліцензування платіжних сервісів.

У 2022–2025 роках спостерігається суттєве зростання обсягів операцій

з електронними грошима та розвиток ринку електронних платежів, що стало наслідком переходу економіки до cashless-моделі під впливом воєнних викликів. За даними НБУ, частка безготівкових операцій у структурі платежів стабільно перевищує 90 % [2], а кількість транзакцій через мобільні гаманці, інтернет-банкінг та платіжні застосунки демонструє динамічне зростання упродовж 2023–2025 років. Важливою тенденцією є поширення електронних гаманців як засобу здійснення дрібних платежів і переказів, а також розширення інфраструктури QR-платежів та NFC-технологій, що сприяє доступності фінансових послуг навіть у регіонах з обмеженою фізичною банківською мережею. Активізація безготівкових розрахунків не лише підвищує прозорість фінансових потоків, а й зміцнює фінансову стабільність держави, зменшуючи тіньовий оборот та створюючи основу для подальшої цифрової трансформації економіки.

Правове регулювання цифрових активів в Україні формувалося поступово та активізувалося після ухвалення Закону України «Про віртуальні активи» [3], який заклав основні засади функціонування цього ринку. Документ визначає правовий статус віртуальних активів [3; 4], встановлює вимоги до провайдерів послуг, порядок здійснення операцій та правила держреєстрації учасників. Закон передбачає чіткий поділ цифрових активів на забезпечені та незабезпечені, при цьому криптовалюти отримали офіційний статус віртуальних активів, а не платіжного засобу. Регуляторами ринку визначено Національний банк України та Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, що розподіляють повноваження залежно від виду цифрового активу: НБУ контролює розрахункові та забезпечені активи, тоді як НКЦПФР відповідає за токени інвестиційного характеру.

Розвиток правового поля відбувається з урахуванням вимог Європейського Союзу, насамперед положень регламенту MiCA [5] та директив AMLD щодо запобігання відмиванню коштів [6]. Україна поступово адаптує законодавство до цих стандартів, що передбачає посилення ідентифікації користувачів, підвищення прозорості провайдерів послуг та впровадження механізмів захисту інвесторів. Водночас впровадження регулювання цифрових активів ускладнюється умовами воєнного стану, адже ринок перебуває в процесі формування, а значна частина операцій відбувається через міжнародні платформи, що потребує координації на рівні держави та фінансових установ. У 2023–2025 роках відбувається поетапний запуск інфраструктури ринку віртуальних активів, підготовка процедур ліцензування та створення умов для легальної роботи криптопровайдерів. Попри виклики, поступове гармонізування законодавства з нормами ЄС та підвищення ролі державного контролю формують основу для стабільного та прозорого розвитку цього сегменту в Україні.

Порівняння підходів до регулювання цифрових активів показує, що Україна рухається в руслі міжнародних тенденцій, але перебуває на етапі формування цілісної моделі. У Європейському Союзі ключовим документом став регламент MiCA [5], який запроваджує єдині правила для емітентів криптоактивів та надавачів послуг, встановлює вимоги до розкриття інформації,

капіталу, управління ризиками та захисту інвесторів. У США регулювання криптоактивів здійснюється фрагментарно: Комісія з цінних паперів (SEC) схильна розглядати багато токенів як цінні папери, тоді як Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) підходить до окремих криптовалют як до товарів, що зумовлює складну й часто конфліктну практику застосування норм. Низка країн з активною цифровою економікою, зокрема Грузія, Естонія та Литва, пішли шляхом створення спеціальних режимів для провайдерів послуг віртуальних активів із чіткими вимогами до реєстрації, прозорості власності та дотримання процедур фінансового моніторингу, що дозволило їм залучити значну частину криптобізнесу до легального поля. Для України актуальним є поєднання європейського підходу до комплексного регулювання за зразком MiCA із гнучкістю режимів, запроваджених у державах Балтії, при цьому обов'язковою умовою залишається повна адаптація до стандартів FATF щодо ідентифікації клієнтів, звітності про підозрілі операції та запобігання відмиванню коштів [6]. Упровадження цих елементів здатне забезпечити прозоре функціонування ринку цифрових активів в Україні, зменшити регуляторні ризики та підвищити довіру інвесторів як зсередини країни, так і з-за кордону.

Разом із динамічним поширенням цифрових активів в Україні проявляються й численні ризики, що ускладнюють формування стабільного та безпечного ринку. Однією з ключових проблем залишається загроза кібератак, адже провайдери послуг віртуальних активів та користувачі є потенційними цілями для хакерських втручань, що особливо актуально в умовах воєнного стану. Відсутність повністю сформованої та стабільної нормативної бази створює невизначеність для учасників ринку, тоді як високий рівень анонімності операцій сприяє ризикам відмивання коштів та потребує посиленого фінансового моніторингу. До цього додається недостатня підготовленість ринку: частина бізнесів і користувачів не володіє достатнім рівнем знань щодо природи віртуальних активів, механізмів їх зберігання та основних правил безпеки, що підвищує ймовірність фінансових втрат. Для банківської системи цифрові активи також створюють додаткові виклики, пов'язані з управлінням ризиками, інтеграцією нових інструментів у традиційну інфраструктуру та необхідністю контролю за походженням коштів. У сукупності ці фактори вказують на важливість розвитку фінансової грамотності, посилення регуляторного нагляду та створення системи комплексного захисту ринку цифрових активів.

Перспективи розвитку електронних грошей і цифрових активів в Україні пов'язані насамперед із подальшим зміцненням cashless-економіки, частка якої стабільно зростає впродовж останніх років та формує основу для модернізації фінансової інфраструктури. Одним із ключових напрямів є впровадження е-гривні як цифрової валюти центрального банку [7], що може підвищити ефективність платежів, забезпечити додаткову прозорість руху коштів та створити нові можливості для державних сервісів і бізнесу. Важливе значення має і поступова інтеграція українських платіжних сервісів до європейського простору SEPA, що дозволить спростити міжнародні перекази, здешевити транзакції та

наблизити український ринок до стандартів ЄС. Додаткового розвитку набуде інфраструктура електронних платежів, що підвищить безпеку та швидкість транзакцій, а також сприятиме зниженню частки тіньових операцій за рахунок їх більшої прозорості. Паралельно ринок цифрових активів потенційно здатен залучити іноземні інвестиції в інноваційний сектор, стимулювати розвиток фінтех-компаній і створити нові напрями економічної активності. Такі тенденції формують передумови для глибокої цифрової трансформації фінансової системи України та її адаптації до глобальних стандартів.

Проведений аналіз дає змогу узагальнити, що електронні гроші та цифрові активи стали важливою складовою трансформації фінансової системи України, а їх стрімкий розвиток визначає нові вимоги до правового регулювання та державного нагляду. Ключовими тенденціями є зростання обсягів безготівкових операцій, активізація ринку платіжних сервісів, поетапне формування інфраструктури для роботи цифрових активів та поступове наближення української нормативної бази до європейських стандартів MiCA та AMLD. Забезпечення прозорих правил функціонування цього сектору має важливе значення для фінансової стабільності, адже дозволяє зменшити ризики зловживань, підвищити рівень захисту користувачів і зміцнити довіру інвесторів. Перспективи розвитку електронних грошей і цифрових активів у 2025 році та надалі пов'язані з подальшою digital-інтеграцією, впровадженням е-гривні, розширенням міжнародної платіжної взаємодії та залученням інвестицій у фінтех-сектор, що в комплексі створює основу для побудови сучасної та конкурентоспроможної фінансової екосистеми України.

Ключові слова: електронні гроші; цифрові активи; правове регулювання.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про платіжні послуги» від 15.11.2024 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20> (дата звернення: 25.11.2025).
2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність (червень 2024 року). URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (дата звернення: 27.11.2025).
3. Закон України «Про віртуальні активи» від 15.11.2024 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> (дата звернення: 25.11.2025).
4. Закон України «Про цифровий контент та цифрові послуги» від 10.08.2023 № 3321-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20> (дата звернення: 26.11.2025).
5. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets (MiCA). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R1114> (дата звернення: 26.11.2025).
6. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового ураження» від 09.01.2025 № 361-IX. (Важливий для розділу про AML/CFT). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення: 25.11.2025).
7. Національний банк України. Проект концепції е-гривні. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia> (дата звернення: 27.11.2025).